

A pogány asszony morzsája (Mt 15,21-18)

Jézus viselkedése

A gyógyulásért könyörgő asszonyhoz Jézus először egy szót sem szól. *Kínos és kemény Isten hallgatása*. Az okát soha nem tudjuk, de nehéz elviselni. Valahogy túl sokat fecsegünk és azt is várjuk el. A hallgatásnak sok oka lehet. Talán maga Isten is vívódik: nincs a jövő előre megkötve, nincs szigorú predestináció. A jövőből annyi dőlt el, hogy szabad utunk van az Atyához, mindenkit megváltott Krisztus. Talán maga Isten is hagyja érlelődni szabadságunkat belátásunkat. Talán azért hallgat, mert erre a csöndre, távolságra van szükségünk, hogy első felindulásból felszakadt kéréseinket nyugodtabban átgondoljuk. Rendkívül súlyosak Jézus szavai a történet végén: „Történjék veled akaratod szerint!” Vajon tényleg jó az nekünk, ha a saját akaratunk szerint történnek velünk a dolgok? Ágoston szerint nem Istennek van szüksége a kérő imára, hanem nekünk van szükségünk arra, hogy tekintete előtt átgondoljuk, mi is az igazán fontos, mit hogyan alakítsunk. A saját akaratunkra akkor hagyatkozhatunk és vállalhatjuk, ha megtisztítottuk-egyeztettük Isten akaratával. Talán a történetben nem is a gyerek a beteg, hanem az anya. Isten időt hagy az anyának, hogy felülbírálja gyermekét illető ördögi vádját. Talán Isten azért hallgat olykor, mert többet akar elmondani, mint ami a szavakba belefér. Jézus Krisztus földi léte során megértette, hogy az embereknek több kell, mint szavak: állandó jelenlét. Ezért hagyja itt az Eukarisztiát, ezért támad fel és jelenik meg, ezért biztat, hogy velünk lesz a világ végéig. *A jelenlét több, mint a szó*. Igaz ez a szerelmesekre, akik az udvarlás első hevében sokat beszélnek, aztán jó együtt hallgatni, s együtt lenni. Igaz ez egy családra, barátokra, de haldoklóra is. Nem valamit kell mondani neki, hanem önmagunkat, szeretetünket és Isten szeretetét kell kimondani jelenlétünkkel. Isten hallgathat azért is, mert sír, sebei vérzenek, fájdalmában nem üt a kezünkre, hanem visszavonul rejtekébe. A Bibliában benne van, hogy a Teremtő megsiratta a teremtését, Jézus megsiratta Jeruzsálemet, talán olykor ma is sír, amikor torokszorító szenvedéseket lát, amikor ártunk egymásnak, bűneinkkel elszakítjuk magunkat Tőle, nem megy úgy az ima, a Liturgia, az élet. Isten hallgatásakor fontos a bizalom, ahogy ez az asszony is teszi: ott van, vár, kér. Majd Isten megszólal, ha akar, de ahhoz ott kell lenni. Isten nem szólal meg gyakran, „nem nő”, aki sokat beszél, de mindig jelen van. Ha pedig megszólal, talán évente csupán néhányszor, akkor azok aranyba vésett szavak, *drága üdvözítő üzenetek nekem*. Ilyen drága mondatai minden imádkozó embernek vannak. Azokat amíg élünk nem felejtjük el, azokból egy életen át lehet élni. Ezt ki kell várnunk, meg kell hallani, és meg kell őrizni.

Jézus hallgat, nem akar segíteni az asszonynak. Elsődleges dolgának Izrael elveszett juhainak összegyűjtését tartja. Tudja, amit mindenkinek tudni kell: *küldetésünkben van sorrend, a szeretetnek vannak fokozatai*. A középkori teológia „ordo caritas”-ról, a szeretet rendjéről beszél: morális konfliktusok, erkölcsi kötelességek ütközése esetén jó ezt észben tartani. Nem vagyunk istenből, nem tudunk mindenkit egyformán szeretni. Vannak, akik mélyebb szeretetkapcsolatban vannak velünk, és vannak távolibbak. Az ember elsősorban azokért felelős, akiket szorosabban rábízott az Isten. Elsősorban a családomat kéri majd számon: haladtak, fejlődtek mellettem? Az üdvösség felé vezettem őket? Milyen sok jó keresztény kilopja önmagát a családból, a legjobb erőit a családon kívül veti be. Jó keresztény lélekkel szolgálni akar, ezért körömszakadtáig helytáll a világban, s otthonra maradék, kimerült ember jut. Nem hiszem, hogy megéri Krisztusnak, ha megfeszített munkát lát a szent családok árán. Nem éri meg neki, hogy a családjaink tönkre menjenek, miközben viszem a hátamon a népgazdaságot, a multikat, a munkahelyet. Küldetésében Krisztus is akarja tartani a szeretet fokozatait, mindenre nincs erő, ideg, figyelem, szív. Az asszony hite mégis meglepi, s felismeri, hogy küldetése a pogányokhoz is van, őket is össze kell gyűjteni, ők is a szeretetéhez tartoznak.

Krisztus úton van a messiási küldetése mélységeinek felismerésében. Először csak Izrael fiait akarja összegyűjteni, majd sok pogány hitét látva megérti, hogy küldetése a pogányokhoz is szól, még később pedig felismeri: nem is elég csak a kortársakat tanítani és gyógyítani, hanem az egész emberiséget meg kell váltani a bűntől és a haláltól. Milyen fontos lenne ezt a Krisztust

felidézni, amikor pályát választunk, s fel akarjuk tenni az életünket valamire. Milyen fontos lenne imádkozni ehhez a Jézushoz, amikor a szálak összegabalyodnak az életünkben, hivatásunkban, házassági, szerzetesi, papi életünkben. Milyen nyugalom erre a Jézusra emlékezni, amikor hivatásunk gyakorlásában először sok hibát vétünk. Jézus is úton volt hivatása mélységei felé, mi sem tudunk mindent azonnal. Az utamat, a hivatásomat ki kell imádkozni. Jézus nem véletlenül volt olyan sokat egyedül az Atyával, kereste a maga útját. Minden kamasznak sokat kellene imádkozni a pályaválasztásakor: nem csak a pontszám az érdekes, a munkahelyi lehetőségek, hanem az is, hogy Isten mit akar velem. Minden szerzetesjelöltnek ki kell imádkozni, hogy hogyan is legyen ő jó szerzetes, mi az a nagyobb, amiért lemond földi javokról. Minden jegyesnek ki kell imádkozni Krisztus bölintését az ő házastársára: engedi, hogy menjek ezzel az emberrel, üdvösnek látja a vele való életet? *Amire Isten bölint, azt hihetetlen pszichés energiával, elszántsággal, kreativitással tudjuk megvalósítani.* Krisztus is kiimádkozta a maga útját, sírva és vérrel verejtékezve, s azt utána végig is tudta járni, még a bele is mert halni. Ha Krisztusban volt egy fejlődés, a messiási tudat tisztulása, akkor mi sem tudjuk azonnal merre és hogyan, szabad töprengenünk – de a nagy ködben már van egy örökké jelenlévő Útitársunk. Krisztus ez az Útitárs akar lenni, pont erről maradnak le az „ünnepi” keresztyének, akik csak karácsonykor és húsvétkor lépnek be a templomba. A lényeg pontosan nem az alkalmi ünnep, hanem a folyamatosság.

Keresi Krisztus a maga hivatását, útja elején el akarja küldeni a pogány asszonyt. Minden pályakezdőnek mélyen a szívébe kell vésnie: minden nem megy azonnal tökéletesen. Krisztus talán néhány másodpercre tanakodott. Amikor mi pályát kezdünk, nekünk több hiba árán kell a tanulópénzt megfizetni. Főleg *a lelkiismeretes embernek nehéz elfogadni, hogy van hibaszázalék.* Egy kezdő lakatos fog elrontani szerkezeteket, egy kezdő tanárnak 1-2 osztály tanítása, nevelése nem megy tökéletesen, talán rá is megy néhány sors, emberi kapcsolat. Egy kezdő pap, pszichológus, orvos, ügyvéd, rendőr stb. nem tud mindent azonnal. Talán emberi sorsokat, életeteket súlyosan megterhelek. Nehéz megemészteni, hogy miattam másoknak nehéz. Látni kell azonban a fejlődés természetes útját, tudni kell önmagunknak megbocsátani. Nem vagyok istenből, nem megy minden azonnal tökéletesen. Ráadásul teremtményi létem miatt nem csak fogyatékos vagyok, hanem még bűnös is, az én mulasztásaim, felkészülésem hibái is benne vannak a kezdeti kudarcokban. Meg kell fizetni az árát a bűnös és hibás iskolarendszereknek, a színvonalatlan oktatásnak, a gyakorlati felkészítés elégtelenségének, és a strukturális hibákon túl az egyes pedagógusok, oktatók, papok személyes bűneinek. A tapasztalatot sem lehet elolvasni, azt le kell élni. Ráadásul maga az élet olyan, hogy tökéletesen nem lehet rá felkészülni, az élet mindig gazdagabb, előbb jár, mint az oktatás. Az élet eleven, a tanulás csak kullog utána. Mindezek miatt az okos legyen előre okos: *minél súlyosabban hathatok életekre, avatkozhatok be emberek sorsába, annál alaposabban kell felkészülni.* Mindegy milyen az oktatás, az intézmény, a politika, az oktató személye: amikor én állok a munka előtt, az operációs asztal mellett, nekem kell helytállni. Érdemes személyes mestert keresni, aki a rutint is át tudja csöpögtetni. Nem szégyen tanácsot kérni a szakma elején, inkább kétszer kérdezni, mint egyszer rosszul vágni. A hibaszázalékot annál nehezebb önmagunknak megbocsátani, minél súlyosabban hatottunk mások életére. Nem szabad azonban gögösnek lenni: nem vagyunk istenek, nem minden rajtunk múlik. *Az a másik ember jobban az Isten tenyerében van, mint az enyémben.* Még ha károsan hatottam is az életére, Isten mélyebben hatott az ő életére, hiszen én csak itt és most avatkoztam be, de Ő az egész életét vezeti. Az összkörülményt nem tudom elrontani, csak egy-egy tettet, még ha azok súlyosak is. Egyetlen ember sincs annyira a hatalmamban, hogy teljesen tönkre tudnám tenni az életét (s ez rám is igaz, nincs egy bűnbak, akit hibáztathatok egész életemért!). Ha az én hibám miatt tönkre megy, akkor ott nagyobb a baj. Talán már rég kimosta a víz az alapokat a háza alól, csak nálam dől össze egy lökés miatt. S az is vigasztaló, hogy Isten mélyebben hatott a másik életére: megváltotta. Azt tönkre tenni nem tudom, még ha ki is oltottam az életét pl. egy balesetben. Talán a másik sorsa nyílt seb marad, ami egy életen át fáj, s így emlékeztet arra, hogy többé úgy ne bánjak el emberekkel, ahogy vele elbántam. A rossz tetteiből így lesz áldás, az áldozat véréből balzsam mások sorsára, az én hibámból táptalaj a holnapi jobb munkához, a gögből alázatos ima.

A gyerek és a kutya

Krisztus nagyon keményen szól az asszonynak: „a kenyér a gyereket illeti, nem való a kutyáknak.” Ez a kemény mondat legalább két síkon érthető.

Talán a történetet először is személyes síkon kell értelmezni: az anya és lánya közti beteg kapcsolatot kell meggyógyítani. Az anya panaszkodik, gyermekét ördögtől megszállottnak tartja, démoni erők által uraltnak, nem bír vele. Talán Jézus azt sejti, hogy *nem is a gyerek a beteg, hanem az anya*. Talán nem szereti eléggé, talán más fontosabb neki, esetleg az otthoni öleb fontosabb neki. A kemény mondat így azt jelentheti: „A kenyér a gyereknek való, nem a kutyának, azaz a fő szereteted a gyereket illeti, a kutyádnak csak a morzsa jár”. Az asszonynak meg kell térnie, szembesülnie kell, hogy a gyermekével azért nem bír, mert nem szereti őt helyesen. Mennyi anya küszködik lányával, kamasz gyermekével! Hogyan legyen jó anya? Sokat kell dicsérni a gyereket, hogy legyen önbizalma. Minden kamaszodó identitása képlékeny, rászorul minden szeretetteljes megerősítésre. Annyira kell szeretni, hogy rajongjon az anyjáért, akkor mindent megbeszélhetnek, akkor a jó tanácsot és a szigorú szót is könnyebben elfogadja. Mennyi szülő nem szeret helyesen: fontosabb neki az öleb, a munka, az autó, a pénz, a karrier – minden más. Nem csoda, ha aztán borul a családi harmónia. Egy kutyát könnyű szeretni: csak etetni és kényeztetni kell, könnyen visszaszeret. Magányos, szomorú embereknél azért szokták terápiaként javasolni kutya tartását is. De azért az ember szeretetének fő célja, iránya, és forrása mégiscsak a másik ember. Egy gépet, autót, ruhát, ékszert, műalkotást is könnyű szeretni. Embert szeretni – az igazán nehéz! A másik ember szabad, a szeretetét nem lehet megvenni, kierőszakolni, a másik ember visszaszól, autonóm. Korunkban igen sok ember szublimál, keresi a tárgyi világban, vagy a növény-, és állatvilágban a szeretetet. Szeretet ott is van, Istenünk jó légköre átjárja az egész kozmoszt. De egészségtelen, embertelen, ha a felebarát szeretetét megelőzi a tárgyak, az élővilág szeretete. Olykor rá kell szólni önmagunkra: *ne a könnyebb utat keresd, a könnyű szeretetet, mert az csak könnyedén boldogít, nem igazán mélyen*.

Talán az anya, a szülő a beteg, őt kell gyógyítani a kemény mondattal. S a lánya „magától” meggyógyul. Az anya hazamegy, gyógyulva találja lányát, pedig az ugyanúgy ül ott, mint azelőtt – az anya gyógyult meg, s látja máshogy a lányát. Egy bencés atya szerint a szülőket kellene 1 hónapra bezárni kollégiumba, megnevelni, s akkor a fiúkkal sem lenne semmi gond. Olykor a szülőt kell gyógyítani. Egy szülő lehet hanyag a gyermeke felé, szeretheti elégtelenül, talán féltékeny a gyerekeire, talán csak a terhet látja benne, talán így akarja a kemény életre felkészíteni. Talán belevetíti a házastársa hibáit, talán a gyengébb önmagát látja benne, talán fiút akart. Sok és bonyolult ok lehet, ami miatt a szülő nehezen bír a gyermekével. Ilyenkor igaz a régi szalézi atya mondása: egy szalézi atyának panaszkodott a szülő, hogy a rossz úton járó gyermekének gyakran beszél Istenről, de hiába. Az atya szerint itt az ideje, hogy Istennek is beszéljen a gyermekéről. Talán a gyereket gyógyítja meg, talán a szülőt. Feszült viszonyban mindig Krisztus elé kell járulni, s megtisztulni hagyni arca előtt a mi orcánkat: talán engem kell előbb, jobban, vagy legalább részben gyógyítani, hogy a kettőnkön múló kapcsolat is jobb legyen. Aztán őt is oda kell hoznom Krisztus elé, hogy az ő tekintetében lássam: talán nem is olyan elvetemült, talán a viselkedése csak hangos gesztikulálása a szeretetéttségének. Akiért imádkozom, azzal mindig másképp bánok.

A történetet lehet tágabban is értelmezni, hiszen a Bibliában minden személyes sors, történet túlmutat önmagán, Isten Lelke képes a többet felragyogtatni az esetleges történeten keresztül. A történetet szokták vallások vonatkozásában is értelmezni: a kenyér a gyereknek, azaz a választott zsidó népnek való, a kutyáknak, azaz a pogányoknak nem szokták odadobni. Jézus kemény mondata nem sérteni akar! A Bir 1,7-re utal a képpel: akkor a legyőzött kánaánita királyok a győztes zsidók lakomás asztala alatt kutyák módjára ettek. Isten akkor is, most is a választottakat helyezi előtérbe, utána a pogányokat. Hogy *Jézus nem akar sérteni, csak a sorrendre figyelmeztetni*, azt bizonyítja a kicsinyítő képző is: „kutyácskákról, kiskutyákról” beszél, nem egyszerűen kutyáról, valamint az is, hogy végül is segít. Az asszony vallása kánaánita: a kultikus prostitúcióval egybekötött termékenységkultuszuk csábító és veszélyes volt a zsidók számára, az ellenségeskedés a terület miatt pedig igen ősi. Így érthető egy tartózkodás a zsidók, a zsidó Jézus részéről is. Érthető

az elsőbbség hangoztatása is: ha Isten kiemel egy népet, akkor ezt maga a nép sem veheti semmibe. Ha Isten kiválaszt egy népet, akkor azt maga a nép sem bagatellizálhatja el. Ha Isten megáldotta ezt a házastársat mellettem, ha elfogadott papjának, ha kimondta megbocsátását, ha elfogadta szerzetesei fogadalmamat, ha gyereket ajándékozott, akkor mindezeket nem vehetem semmibe, ezek egy fontossági sorrendet tükröznek. Az én házastársamért, híveimért, szerzetestestvéreimért, gyerekeimért elsősorban én vagyok felelős, nem más, a másokéért nem úgy vagyok felelős. Hogy Isten miért a zsidó népet választotta ki, miért Ábrahámot, Ábelt, miért pont engem erre a hivatásra, az megfejthetetlen titok – nem az érdemeink miatt, Isten szabad kiválasztását semmi sem korlátozhatja. Létünk alapja misztérium, de nem önkényes, a sorsunkkal szórakozottan kockázó (mint Zeusz) akarát, hanem a saját s mások üdvösségét is akaró Rend. Ha nem is értjük, a kiválasztását és elfogadását tisztelnünk kell, nem vehetjük semmibe.

Az asszony kánaánita vallású, ebben nőtt fel, ez a szokás az övé, családjáé, eddig el is éldegélt benne. Amikor aztán beüt a kereszt, odatalál Krisztushoz, az egyetlen igaz Üdvözítőhöz. A vallás lehet az élet kellemes kísérője, családi szokás, nyakas tradíció, kulturális szabadidőtöltés orgonakoncerttel – de amikor a helyzet élesedik, kiderül a vallásunk teherbíró képessége. A színház-vallás, a látvány-vallásosság ilyenkor összeomlik. Kiderül, melyik vallás mögött van az igazi aranyfedezet. Az asszony szívét, intelligenciáját, ösztönét jellemzi, hogy odatalált Krisztushoz, vallási ellenfeléhez, egy férfihoz, egy mesterhez, s a lába elé borult. Talán azért enged meg Urunk földrengéseket az életünkben, hogy odataláljunk az igaz életünkhöz. *Olyan drága és gyors az élet, nincs idő hamis ateizmusban, hamis vallásban tengődni, nincs idő szektás kábulatra, a külsőségekben való megrekedésre.* Az élet igazi kérdéseire csak egy igazi válasz van: Jézus Krisztus. Aki eljut vagy a sorsa odapréseli az igaz kérdésekhez (lét, szeretet, élet, bűn, halál, szenvedés, testvériség), az már nem elégszik meg ködös, buta, igénytelen, jámborkodó, kiskorú, poros válaszokkal. Az élet él, és élni akar, s igazi válaszokat követel. Ilyenkor már kiderül a világvallások elégtelensége is: különböző fokban, de van egy elégtelenség a zsidó, az iszlám, a buddhista, taoista, hindu vallásokban is. Ha elegek lennének, Krisztus nem testesült volna meg, nem jött volna közénk. Ő az út, az igazság és az élet. Nem igaz, hogy minden vallás egyenlő, a keresztény felekezetekben is egyformán jelen van az ősi krisztusi egyház, nem igaz, hogy „mindegy, csak vallásos legyen, úgyis csak egy Isten van”. Igen tiszteletreméltóak, akik a súlyos kérdéseknél tudták, hogy hol találják az igaz válaszokat, s tudták a maguk tiszteletreméltó, de valamiben elégtelen vallásukat otthagyni a jobbért. Így lett az anglikán Newman-ből katolikus bíboros, a zsidó Radnóti szívében katolikusnak vallotta magát, Simone Weil megkeresztelkedett, de vállalta a sorsközösséget zsidó társaival, az evangélikus Roger testvér, a taize-i közösség alapítója pedig érezte a maga felekezetében az Eukarisztia hiányát, ezért áldozott olykor, csak a pápa kérése, az ökumenikus mozgalom dinamikája miatt nem katolizált. A papoknak, lelki vezetőknek talán ezért nem kell megszakadni a térítésben, nem kell felvenni egy szektás erőszakosságot, hanem egyszerűen hitelesen jelen kell lenni, megtalálhatóknak, megszólíthatóknak kell lenni. A pap legnagyobb teljesítménye a léte, hogy ott van, megszólítható, testközelben van. Az aktivitása teljesítményei eltörpülnek létbeli teljesítménye mögött.

Az asszony elfogadja a kemény szavakat, de tovább is viszi: neki elég a morzsa is. Szellemes ez a nő! Nem hisztizik, nem sértődik meg, nem vág vissza, hanem intelligensen, de szeretettel felel meg. Jézus is így szokott a zsidóknak... Megtetszik Jézusnak az alázata, a nyitottsága, a bátorsága, a gyerekéért bármit felvállalása. Sőt, megdicséri hitéért: a választott, az elsőbbséget élvező zsidó népnél sem talált ekkora hitet! Mt evangéliumában egyedül ezt a nőt dicséri Jézus a kiemelkedő hitéért. Az asszony nem tagadja a zsidók elsőbbségét, nem tagadja a saját hibáit sem, hanem megvallja: bárhogyan álljon is a helyzet, a Te hatalmadban állunk. Olykor találkozunk azzal, hogy Jézus ránéz valakire és megkedveli. Ilyenek az apostolok, Zakeus, a gazdag ifjú. Sok imában kérjük Istennek ezt a tekintetét: *tekintszen ránk, kedveljen meg, s ez a tekintete emeljen fel.* Azt a tekintetét akarjuk magunk fölött tudni, ami kedvel, s ezért akarunk jók lenni, nem pedig a fenyegető, félelmetes, haragos tekintetét. Szeretettől akarunk jók lenni, nem félelemből. Ezt a tekintet Jézus látta, érezte az Atyán, ezt adta tovább nekünk, ma is Jézuson keresztül sejtjük-reméljük-kérjük ezt az atyai tekintetét.

A történet értelmezésének harmadik síkja az őskeresztények világa: biztosan volt elkülönülés és széthúzás a zsidókeresztények és a pogánykeresztények között. Az egész történetet Mt a tisztaság-tisztátalanság tanításba ágyazza bele. Az első keresztényeknél biztosan volt idegenkedés, tartózkodás a két csoport között. Úgy tűnik, a pogánykeresztényektől ózdkodók Péter köré gyűltek, a pogánykeresztények egyenrangú jogait pedig a legmarkánsabban Pál képviselte. Ez a két nagy szent ma is *az egyház küldetésének, apostoli munkájának két pólusa: a péteri lesz az intézményes, a páli a karizmatikus*. Fontosak az egyházban a tradicionális kereszténység őrzése, az intézmények tartása, a gyökereket ismerő és megélő minőségi elit. De ugyanolyan fontosak a megtérők, az újak, a keresők, a templomba fél lábbal belépők. Fontos az elittel való minőségi munka (bibliakör, házások csoportja, harmadrend), de ugyanolyan fontos a mag nagylelkű hintése a pogány fülek felé is (média, munkahelyi kápolna, konferenciák, civil környezet, misszió). A pasztorációnak ma is ez két iránya, pólusa van, s közöttük az egyensúlyt találni nem könnyű. Az apostoli időkben, de ma is kényes erőbeosztást, figyelmet, időbeosztást követel ez a paptól, a közösségtől. Mindkét irány más kihívásokat és más örömeket rejt, végletesen nem lehet egyikbe sem menekülni, de a különbséget sem szabad letagadni.

Isten morzsái és kenyere

Jézus elcsodálkozik és megdicséri az igaz zsidó népen kívüli hitet. Isten szórja a morzsákat, hogy mindenki megtapasztalja. Hívása mindenkinek szól, morzsái nem csak az Eukarisztia kenyerében vannak. Szórja a morzsákat, hogy sok helyen, a templomon kívül is megtapasztaljuk. Szórja a morzsákat, amik *az egész kenyér után kiáltanak*.

Megtapasztalható Isten egy morzsája a *természetben*: a természetben ott van Isten ujjlenyomata, számos biológus, fizikus, természettudós mélyebben hívő lett kutatásai előrehaladásával. Einstein szerint a világban nem a titkai, az érthetlensége a csoda, hanem éppen az érthetősége. Szentgyörgyi Albert imákat írt, Kant a csillagokat látva Istenig jutott. A misztikusok is szerették a természetet, elsősorban Szent Ferenc. A természetben van változatosság, színesség, nyugalom, és béke. A természettől elszakadt ember ezért lesz először istentelen, majd embertelen. A természet megtanít imára, megtanítja, hol a helyem, hogy nem minden rajtam múlik, van egy nagyobb rend, ahol a pusztulás is a továbbot szolgálja. Minden Istenben, az életkedvben elbizonytalanodónak ezért rendszeresen ki kell mennie a tiszta természetbe: Isten morzsáit ott megtalálhatja.

Szórja Isten a morzsáit az *embertársba*, az ő szeretetébe. A másik ember nem a farkasom (Adam Smith gazdaságfilozófiájának alapja), nem a vetélytársam, nem a pokol, aki akadályoz (Sartre), hanem a testvérem. Boldogulni és bukni is csak együtt tudunk, az összefogásnak, azaz a szeretetnek a túlélés miatt nincs alternatívája. Ha a másik ember megdicsér, kedvesen rám néz, egy mosolyt ajándékoz, barátságosan hátba vereget – máris van életkedvem, fontosnak érzem magam. Az ember a szeretetével, biztatásával, megbocsátásával, motiválásával többet ad, mint önmagát: Isten morzsáját. Ezért írja Pilinszky, hogy olykor elég egy kézfogás, egy szó, egy kávé, s az ember el tudja fogadni az elfogadhatatlant, a keresztjeit. A másik emberen keresztül képes nekem Istenünk úgy üzeni, hogy azt maga az ember sem veszi észre, csak Isten és én. S belőlem is áradhatnak olyan morzsák, amikről nem is tudok: soha nem tudom, egy keresztvetésem, mosolyom, biztatásom, jó kérdésem mit indít el a másokban.

Isten szórja a morzsáit a *tudományokba*: „csak a felszínes tudomány visz el Istentől, a mély tudás odatérdelet Isten elé” (Pascal). A XX. század tudományos gögje, a tudomány mindenhatóságába vetett hit lassan alábbhagy: mindent nem tudott megoldani a tudomány. Ezért köszöntött be a modern kor után a posztmodern, ami annyira már nem hisz a tudományban. A féltudás, a csak szakmai tudás még nem elég. Igazi mély tudás kell, amihez hozzátartozik a nemtudás is. Minden mély tudományban az az izgalmas, hogy csodálatos rend van, ott ragyog a Nap. Antigoné szavai ma is élően hatnak az irodalomtudósra, az élet csodája előtt ma is elnémulnak a biológusok, az emberi elme utolérhetetlensége lenyűgözi a legjobb számítógépes kutatókat is. Aki a maga tudománya mélyére néz, nem áll meg egy féltudás, szakmai igénytelenség, szakmai

közvélemény szintjén, gögös túlinformáltság szintjén, az megtalálja a tudomány mélyére rejtett isteni morzsát.

Csodálatos isteni morzsák találhatók a *művészetekben*. A művészetek célja a fölemelés a földről a transzcendencia, a Szép felé. Túl praktikus korunkban kifejezetten figyelni kell a művészetek morzsáira. Meglepő, hogy még az ősebernek is volt igénye az egyszerű edényei díszítésére, a mágikus rajzokon túl a barlang esztétikai díszítésére, igénye volt az ékszerekre. A művészi igényesség emberlétünkhöz tartozik. Kell, hogy legyen valamilyen szinten jelen az életben egy-egy nagy alkotás, Bach zenéje, van Gogh festménye, vagy egy szép épület.

Morzsák vannak az ember *saját élettörténetében*: a legtöbb morzsát talán itt keressük és találjuk meg. Mikor és hogyan terelt Isten, hogyan vezette az életutam a „véletlenek” által. Mi mindent megengedett az életben, és mi mindent nem. Talán visszatekintve már a nehéz morzsákat is meg tudom köszönni: de más ember lennék, ha ott és akkor nem szenvedtem volna, hogy elszálltam volna, ha Isten akkor nem szegez a földhöz egy kereszttel... És az örömök is morzsáknak tűnnek: ott és akkor Isten karolt fel, senki nem segített annyira, mint Ő. Ha akkor nem emel fel, talán elbukom. Az emlékezés kultúrája a jelen és a jövő miatt fontos: aki hálás, tapasztalt, bölcs, az már mer a jelen kódében is remélni, a kiszámíthatatlan jövő felé is elköteleződni.

Morzsák találhatók a *lelkiismeretben*: miért van mindenki lelkiismeretében ugyanaz a néhány alapparancs, erkölcsi szabály? Mindenki lelkiismeretében, tértől és időtől, kultúrától és vallástól függetlenül, megtalálható a „ne ölj, ne lopj, ne hazudj, ne törj házasságot!” parancsai, és még mások. Nem véletlen ez, nem evolúció, hanem isteni morzsa, ami a teljes kenyér, az erkölcsi kibontakozás után kiált. Lelkiismerete ellenére sérülés nélkül nem élhet senki, ezért nem is lehet boldog senki. Csak a lelkiismeretes élet tesz boldoggá, bűnösen, igénytelenül csak bűnös, igénytelen boldogságot lehet megkaparintani, ami már nem is boldogság, inkább zsákmány.

Morzsák vannak az emberiség *történelmében*. Sok jó embert küldött Istenünk, sok esemény kanyarodott más irányba, minden háborús visszaesés ellenére mégis halad a történelem. Isten nem engedi a végső katasztrófát, egy totális önpusztítást. „Isten néha átviharzik a történelmen, s akkor bele kell kapaszkodni kabátja csücskébe” (Bismarck). Nem lesz totális atomháború, az emberiséget kiölő járvány. Egy láthatatlan gondviselő kéz terelgeti a történelmi eseményeket, a kiművelt szem észreveszi a morzsákat. Isten legszebb morzsái a történelemben a szentek, azok az emberek, akik az életükkel vonzanak a teljes kenyér felé, akik a legtöbbet alakítottak az emberi történelmen.

Ezek a *morzsák vágyat keltenek az egész kenyér után*: a morzsák az egészre utalnak, jel szerepük van, az emberi elmének és szívnek tudnia kell következtetnie a Teljességre. Isten ha nem is jelenik meg teljesen, bízik az ember következtetéseiben, ezért mer elrejtőzni a morzsák mögé. A morzsák biztatást jelentenek: van tovább is, jó úton jársz. Pusztán a morzsákon élni azonban nem lehet: élni csak kenyéren lehet. Aki megelégszik a morzsákkal, az csak lödörög, éldegél, de nem él. Így megtörténhet a nagy becsapás: az ember csak a morzsákra utazik, csak azt keresi, azzal akarja táplálni lelkének a nagyobb vágyát, a teljesség utáni vágyát. A hitetlen persze megpróbálja szíve nagy éhségét más morzsákkal táplálni: még több nő, pénz, munka, hobby, élmények, vásárlás, politika, s majd rájön, hogy végig Istent kereste. De megtörténhet hívővel is, hogy szerelemből házasságot köt, gyerekei születnek, sikeres a munkában, igényes a testi-lelki életvezetésében, művelt és vannak barátai – mindez azt hiszi, teljesen boldoggá teszi. Ezekben persze ott van az Isten, ezek jók, de nem szabad félni bevallani: teljesen ezek sem tesznek boldoggá, teljesen nem elégitenek ki. Nem rossz ettől a házasságom, a szerzetesi életem, a munkavégzésem, nem kell kilépni, váltani. De tudni kell: az ember a nagyobb kenyérre: magára Istenre vágyik. Az Ő helyét semmi és senki nem töltheti ki, Hozzá képest minden csak morzsa.

Isten a morzsákban is jelen van. Igaz ez a világ egészére, és az Eukarisztiára is. A pap ezért szedi össze gondosan a morzsákat a Liturgia végén. Megbecsüljük azokat is. Van, amikor legszívesebben csak azt vennénk magunkhoz, mert csak arra vagyunk méltók. Van, amikor csak azt látjuk, s éhezünk.

A teljes kenyér csak az Úr asztalán van. Az emberség teljessége, az erkölcsi tanítás csúcsa, az igazi bölcsesség, a szentség az egyházban van. A hétköznapi morzsákat a Liturgia, a szentáldozás koronázza meg. A hétköznapiok beteljesedése, csúcsa, s majd biztatója a vasárnapi

Eukarisztia. Az egyház minden vasárnap kiteszi az asztalra a teljes Kenyeret. Nem tudja az emberekre erőltetni, de minden vasárnap (és minden nap) felkínálja. Olyan ez, mint a madáretetés: a kenyeret nem lehet a madárra ráerőltetni, de fontos, hogy mindig kitegyük ugyanoda. Majd odatalál. Ezért madáretetésbe csak az kezdjen, aki folytatja: a télen elgyengült madár megszokja, hol az eledel, s ha nem találja ott, talán már nem lesz ereje távolabb keresni. Mindig ugyanoda, felkínálva kell kitenni a kenyeret. Az ember világára ez a hasonlat nagyon gazdagon alkalmazható. Az egyház nem viszi házhoz, nem ügynököl, nem házal a szentséggel (csak a súlyos beteghez visszük saját kérésére). Minden vasárnap felkínálja, de ahhoz oda kell találni. S az ember nagy nyomorában mindig tudja, hová menjen. Istenünk részvételében úgy teremtett meg minket, hogy a végső baj, a totális összeomlás idején jobban tudunk imádkozni, akkor mindenki imára kulcsolja a kezét, gondolatban megszólítja Istent, akkor jobban odatalálunk egy csendes templomba, vagy gyerekkori templomunkba. A pap dolga talán nem is szektás házalás, hanem a sziklaszilárd jelenlét, az etetők folyamatos feltöltése. Egy túlzott aktivizmustól, rámenős nyomulástól a papnak is óvakodnia kell.

Jézust lenyűgözi a pogány vidéken talált hit, nem is egyszer a zsidók fejéhez vágja, hogy mekkora hitet talált náluk: a kafarnaumi százados, az Illés korabeli száreptai asszony példája stb. A pogányok hite meglephette az őskeresztényeket is: talán jószívűségük, filozófiai örökségük, a múlt terheitől való mentességük. A pogányok „hite” ma is meg tudja lepni az egyházat. Simone Weil beszél a „tisztító ateizmusról”, amikor a pogányok jószívűsége, őszintesége, vidámsága, becsülete, életkedve tisztítóan, sőt, megszégyenítően hat a keresztényekre. Az ateizmus kérdései, a pogányok jó életpéldája, a vallás taszítása mind-mind jó kérdéseket vetnek fel az egyházban, hogy mit csinálunk rosszul, a Lélek szelei hogyan fújnak az egyház határain kívül is. A kötelező önkritikán túl azért ez nyugalmat is ad: még ha mi keresztény szülők, pedagógusok, hitoktatók, papok el is rontunk dolgokat, a Lélek szelei fújnak. Nem minden rajtunk múlik, mindent elrontani nem tudunk. Szolgáljuk és csodáljuk Istenünk nagyságát!

Magát Jézust is biztosan meglepte a pogány vidéken talált hit, az ottani morzsák, s tisztítóan hatott messiási öntudatára, küldetésére: őket is meg kell váltani, ők is az Atya gyermekei, a megváltásnak olyannak kell lenni, ami mindenkihez elér, mindenkire vonatkozik. Ezért akarja itt hagyni a történelemben az Eukarisztiát, és ezért akarja a megváltást ontológiailag elvégezni, mert így tud minden embert megváltani a bűntől és a haláltól. Ezért akarta az Eukarisztiát és a keresztet.